

2.7. Územní rozdíly ve venkovském území kraje

Rozdíly mezi městským a venkovským prostorem byly v jednotlivých podkapitolách zřejmě prakticky u všech uvedených ukazatelů, byly patrné jak v rámci kraje, tak na úrovni okresů či správních obvodů POU. Byly však viditelné také rozdíly mezi jednotlivými venkovskými prostory, především na nejnižší úrovni správního členění. Každá oblast v kraji má svůj historický vývoj, tradici a přírodní podmínky spojené s polohou v kraji. Přesto je možno na základě vybraných ukazatelů alespoň rámcově stanovit vzájemné postavení venkovských oblastí 32 správních obvodů Jihomoravského kraje, resp. upozornit na rozdílnosti v úrovni obvodů s venkovskými obcemi.

Vybrané ukazatele pro zhodnocení územních rozdílů byly zařazeny do 4 oblastí – demografické, sociální a ekonomické prostředí a sídelní struktura a infrastruktura. Z každé oblasti bylo vybráno 7 ukazatelů, jsou uvedeny v tabulce 2.7.1 včetně jejich číselného značení, neboť v následujících tabulkách s údaji o pořadí jednotlivých obvodů jsou z důvodu úspory místa uvedena právě pouze čísla ukazatelů. Prakticky všechny vybrané ukazatele byly součástí již uvedených tabulkových přehledů v jednotlivých podkapitolách. Jejich výběr byl převzat, omezen či modifikován z analýzy regionálních rozdílů zpracované ČSÚ Brno v roce 2007.

Pro hodnocení postavení obvodu byla použita nejjednodušší **metoda** – stanovení pořadí venkovského prostoru správního obvodu POU v rámci kraje za každý ukazatel v dané oblasti. Všem ukazatelům byla přiřazena stejná váha, v každé oblasti bylo spočteno průměrné umístění a stanoven žebříček pořadí SO POU za každou oblast. Stejnou metodou pak bylo možno použít pro souhrnné hodnocení s využitím spočteného pořadí v jednotlivých oblastech.

Tab. 2.7.1 Vybrané ukazatele pro souhrnné hodnocení obcí venkovského prostoru podle správních obvodů

Oblast, ukazatel, období		Oblast, ukazatel, období	
Demografické prostředí		Sociální prostředí	
1	Živě narození na 1 000 žen ve věku 15 - 49 let (roční průměr let 2001 - 2008)	1	Míra nezaměstnanosti (k 31. 12. 2008)
2	Podíl úmrtí na nemoci oběhové soustavy (roční průměr let 2001 - 2008)	2	Podíl nezaměstnaných žen (k 31. 12. 2008)
3	Podíl úmrtí na novotvary (roční průměr let 2001 - 2008)	3	Podíl osob do 25 let na počtu nezaměstnaných (k 31. 12. 2008)
4	Přírůstek obyvatel stěhováním na 1000 obyvatel (roční průměr let 2001 - 2008)	4	Podíl osob nad 50 let na počtu nezaměstnaných (k 31. 12. 2008)
5	Index stáří (k 31. 12. 2008)	5	Míra EA obyvatel ve věku 55-64 let (k 1. 3. 2001)
6	Podíl obyvatel s VŠ vzděláním (k 1. 3. 2001)	6	Intenzita podnikatelské aktivity (k 1. 3. 2001)
7	Podíl narozených mimo manželství (roční průměr let 2001 - 2008)	7	Obytná plocha bytu na 1 osobu v m ² (k 1. 3. 2001)
Ekonomické prostředí		Sídelní struktura, infrastruktura	
1	Daňové příjmy na 1 obyvatele (roční průměr let 2003 - 2008)	1	Hustota zalidnění (k 31. 12. 2008)
2	Podíl kapitálových výdajů obcí (roční průměr let 2003 - 2008)	2	Podíl obcí s přípojkou na plyn ze sítě (rok 2006)
3	Statistické jednotky typu podnik na 1 obyvatele (k 31. 12. 2008)	3	Podíl obcí připojených na veřejnou kanalizaci s ČOV (rok 2006)
4	Růst počtu jednotek v terciárním sektoru (rok 2008/2000)	4	Podíl obcí se schválenou územně plánovací dokumentací (rok 2007)
5	Intenzita bytové výstavby (roční průměr let 2001 - 2008)	5	Podíl obcí s ordinací praktického lékaře pro dospělé (rok 2007)
6	Podíl orné půdy ze zemědělské (k 31. 12. 2008)	6	Dostupnost krajského města individuální dopravou (rok 2008)
7	Počet lůžek hromadných bytovacích zařízení na 1km ² (rok 2008)	7	Dostupnost sídla ORP individuální dopravou (rok 2008)

Ve vyhodnocení vybraných ukazatelů **demografického prostředí** se nejlépe v pořadí obvodů umístily obvody venkovského prostoru v pořadí POU Šlapanice, Kuřim, Boskovice, Rosice a Židlochovice, tedy s výjimkou Boskovic obvody v zázemí města Brna. Na druhém konci pořadí to byly obvody POU Vranov nad Dyjí, Bučovice, Velké Opatovice, Mikulov a Veselí nad Moravou, tedy obvody, které se nachází spíše v okrajových částech území kraje. Ve venkovských obvodech v zázemí města Brna byly ve srovnání s ostatními obvody vysoké hodnoty počtu narozených, přírůstku obyvatel stěhováním a vysoký podíl osob s vysokoškolským vzděláním. V obvodu Rosice byl například nejvyšší počet živě narozených dětí na 1 000 žen ve věku 15 až 49 let, v obvodu POU Šlapanice byl zjištěn nejvyšší přírůstek obyvatel stěhováním, v obvodu Kuřim nejvyšší podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním. V obvodu Hrušovany nad Jevišovkou byl nejnižší podíl úmrtí na nemoci oběhové soustavy a nejnižší index stáří obyvatel, přesto v tomto způsobu hodnocení tento obvod skončil až na 15. místě – také proto, že zde byl druhý nejvyšší podíl dětí narozených mimo manželství, či pátý nejvyšší podíl zemřelých na novotvary. Na druhé straně pořadí v obvodu Vranov nad Dyjí byl nejnižší přírůstek obyvatel stěhováním a nejvyšší podíl dětí narozených mimo manželství. V obvodu Strážnice byl nejnižší podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním i nejvyšší index stáří.

Tab. 2.7.2 Rámcové hodnocení obcí venkovského prostoru podle správních obvodů POU - demografické a sociální prostředí

	Demografické prostředí									Sociální prostředí								
	ukazatel č.							průměrné umístění	pořadí	ukazatel č.							průměrné umístění	pořadí
	1	2	3	4	5	6	7			1	2	3	4	5	6	7		
Blansko	13	28	4	11	29	3	13	14,4	10	6	28	5	26	9	19	17	15,7	15
Boskovice	5	32	1	13	5	9	10	10,7	3	19	23	11	21	21	25	26	20,9	27
Břeclav	29	8	26	21	16	13	22	19,3	24	14	4	28	10	8	16	1	11,6	5
Bučovice	18	26	18	26	24	23	25	22,9	31	10	22	31	17	13	15	15	17,6	19
Bzenec	21	10	29	27	4	28	5	17,7	18	26	9	29	27	28	31	16	23,7	30
Hodonín	27	13	23	23	17	18	11	18,9	21	25	12	25	5	22	13	6	15,4	14
Hrušovany n. Jevišovkou	9	1	28	16	1	30	31	16,6	15	30	6	20	22	16	24	30	21,1	28
Hustopeče	28	12	20	28	15	22	15	20,0	27	17	13	22	9	19	5	5	12,9	9
Ivančice	20	7	27	3	6	17	17	13,9	8	12	30	10	24	14	4	22	16,6	16
Ivanovice na Hané	3	22	10	18	10	15	23	14,4	11	8	15	27	23	3	30	25	18,7	22
Klobouky u Brna	19	16	3	15	31	12	21	16,7	16	13	10	23	16	10	7	2	11,6	6
Kuřim	17	5	22	2	12	1	9	9,7	2	4	17	30	13	2	2	3	10,1	3
Kyjov	26	19	9	20	19	25	14	18,9	22	29	7	17	4	31	26	12	18,0	20
Letovice	10	31	13	12	30	5	16	16,7	17	16	32	21	28	17	27	31	24,6	31
Mikulov	32	2	25	22	3	29	30	20,4	29	20	5	4	32	23	12	8	14,9	12
Miroslav	22	11	7	25	14	21	29	18,4	20	22	29	7	30	18	3	13	17,4	17
Moravský Krumlov	23	18	14	19	25	31	4	19,1	23	24	25	2	31	27	22	11	20,3	26
Pohořelice	4	4	24	17	9	24	20	14,6	12	9	8	24	8	15	21	20	15,0	13
Rosice	1	24	5	4	21	6	24	12,1	4	11	31	26	1	12	17	24	17,4	18
Rousínov	12	23	8	9	22	4	19	13,9	9	15	20	16	12	4	10	21	14,0	10
Slavkov u Brna	7	30	11	8	11	20	7	13,4	7	3	16	14	2	5	11	4	7,9	2
Strážnice	25	14	15	14	32	32	3	19,3	25	31	1	3	19	32	28	23	19,6	24
Šlapanice	2	6	19	1	7	2	8	6,4	1	1	24	13	6	1	1	7	7,6	1
Tišnov	14	17	16	7	28	7	2	13,0	6	7	19	32	14	11	6	14	14,7	11
Velká nad Veličkou	30	29	2	31	26	8	12	19,7	26	27	3	9	18	25	18	29	18,4	21
Velké Opatovice	24	25	17	30	13	11	27	21,0	30	18	27	6	29	30	32	32	24,9	32
Veselí nad Moravou	31	15	21	29	27	16	1	20,0	28	23	11	8	3	20	8	10	11,9	7
Vranov nad Dyjí	16	21	31	32	20	27	32	25,6	32	32	26	1	25	29	23	27	23,3	29
Vyškov	6	27	6	6	18	14	26	14,7	13	5	14	15	7	6	20	9	10,9	4
Znojmo	8	20	12	10	2	26	28	15,1	14	28	18	12	20	26	14	18	19,4	23
Ždánice	15	9	32	24	23	19	6	18,3	19	21	2	19	15	24	29	28	19,7	25
Židlochovice	11	3	30	5	8	10	18	12,1	5	2	21	18	11	7	9	19	12,4	8

Souhrnné hodnocení vybraných ukazatelů **sociálního prostředí** vyznělo nejlépe pro venkovské obvody POU Šlapanice, Slavkov u Brna, Kuřim, Vyškov a Břeclav. V tomto případě lze znovu mluvit o jednoznačném vlivu Brna s výjimkou venkovské oblasti POU Břeclav, která je spíše odlehlá. Na opačném konci pořadí byly obvody POU Velké Opatovice, Letovice, Bzenec, Vranov nad Dyjí a Hrušovany nad Jevišovkou, tedy obvody, které je možno označit opět jako obvody spíše na okrajovém resp. hraničním území kraje.

Spíše zajímavostí v tomto způsobu hodnocení sociální oblasti bylo, že v obvodu POU Slavkov u Brna nebylo v sociálním prostředí ukazatele, který by měl ve srovnání s ostatními obvody nejpříznivější hodnotu (podíl osob ve věku nad 50 let na počtu nezaměstnaných byl 2. nejnižší). Na druhé straně i nejhorší umístění bylo ještě vcelku přijatelné 16. místo v pořadí ve velikosti podílu nezaměstnaných žen.

V obvodu POU Šlapanice byla zjištěna nejnižší míra nezaměstnanosti, nejvyšší míra ekonomické aktivity obyvatel ve věku 55 až 64 let a nejvyšší intenzita podnikatelské aktivity. V obvodu POU Strážnice byl sice zjištěn nejnižší podíl nezaměstnaných žen na počtu nezaměstnaných, ale nejnižší míra ekonomické aktivity obyvatel ve věku 55 až 64 let a druhá nejvyšší míra nezaměstnanosti znamenaly až 24. místo v pořadí. Z dolního konce žebříčku je možno uvést obvod POU Velké Opatovice, kde byla vykázána nejnižší míra podnikatelské aktivity i nejnižší hodnota průměrné obytné plochy na 1 osobu. Dále například v obvodu POU Vranov nad Dyjí bylo sice zjištěno jedno 1. místo – nejnižší podíl osob ve věku do 25 let na počtu nezaměstnaných, ovšem i jedno poslední místo – nejvyšší míra nezaměstnanosti.

V postavení venkovských obvodů v oblasti **ekonomického prostředí** očekávaně dominují převážně obvody POU v blízkém okolí Brna – Židlochovice, Rousínov, Pohořelice, Šlapanice, Znojmo a Hustopeče. Na druhém pólu opět obvody spíše odlehlé a v již hodnocených oblastech také uvedené – Velké Opatovice, Velká nad Veličkou, Ivančice, Boskovice, Moravský Krumlov a Kyjov. Podobně jako u Slavkova u Brna v hodnocení sociálního prostředí také zde došlo k situaci, kdy obvod POU Židlochovice byl celkově na 1. místě, ovšem ani v jednom ukazateli mezi ostatními obvody neobsadil 1. místo v pořadí (nejlépe 3. místo ve velikosti daňových příjmů na 1 obyvatele a v podílu zemědělské půdy z celkové výměry). Druhý obvod

v celkovém pořadí (Rousínov) naproti tomu obsadil dvakrát 1. místo – oba ukazatele o hospodaření obcí. Čtvrtý obvod v pořadí (Šlapanice) obsadil také dvakrát 1. místo – intenzita bytové výstavby a počet statistických jednotek typu podnik na 1 obyvatele (na druhé straně zde byl až 28. podíl zemědělské půdy a 17. nejvyšší počet lůžek v ubytovacích zařízeních v přepočtu na kilometr čtvereční).

Z opačného konce lze uvést obvod POU Velké Opatovice, kde byla zjištěna nejméně příznivá hodnota v počtu statistických jednotek typu podnik v přepočtu na 1 obyvatele a čtvrtá nejnižší hodnota u intenzity bytové výstavby a v kapacitě hromadných ubytovacích zařízení.

Tab. 2.7.3 Rámcové hodnocení obcí venkovského prostoru podle správních obvodů POU - ekonomické prostředí a infrastruktura

	Ekonomické prostředí										Sídelní struktura, infrastruktura									
	ukazatel č.							průměrné umístění	pořadí	ukazatel č.							průměrné umístění	pořadí		
	1	2	3	4	5	6	7			1	2	3	4	5	6	7				
Blansko	27	20	18	10	2	31	6	16,3	13	12	2	13	16	19	7	22	13,0	12		
Boskovice	31	21	27	18	11	25	15	21,1	29	19	6	19	24	23	16	20	18,1	27		
Břeclav	13	17	11	20	28	18	4	15,9	12	13	1	1	2	5	15	17	7,7	4		
Bučovice	22	13	16	1	26	17	29	17,7	17	22	13	29	18	27	14	1	17,7	23		
Bzenec	2	11	22	25	17	1	29	15,3	11	3	1	30	9	14	28	23	15,4	17		
Hodonín	14	5	14	31	32	9	12	16,7	15	5	1	3	3	3	23	16	7,7	5		
Hrušovany n. Jevišovkou	8	7	28	23	3	4	22	13,6	8	27	8	2	11	20	25	31	17,7	24		
Hustopeče	16	19	9	12	13	5	7	11,6	6	14	4	16	1	2	11	9	8,1	6		
Ivančice	30	2	13	29	24	23	27	21,1	30	15	12	27	13	30	9	10	16,6	19		
Ivanovice na Hané	17	31	26	2	25	15	21	19,6	25	17	1	26	29	24	10	11	16,9	20		
Klobouky u Brna	11	30	12	32	22	8	16	18,7	21	21	11	17	1	26	17	29	17,4	21		
Kuřim	25	29	2	3	7	27	8	14,4	10	1	16	6	6	16	1	2	6,9	3		
Kyjov	26	22	30	22	18	11	13	20,3	27	9	1	21	23	13	26	5	14,0	14		
Letovice	18	27	15	15	16	26	14	18,7	22	16	1	28	19	31	18	27	20,0	30		
Mikulov	12	15	4	19	14	13	9	12,3	7	26	5	17	7	4	21	13	13,3	13		
Miroslav	9	28	7	24	31	2	26	18,1	19	24	9	20	21	12	20	28	19,1	29		
Moravský Krumlov	21	18	31	16	21	10	25	20,3	28	30	1	22	26	32	22	12	20,7	31		
Pohořelice	7	8	25	8	12	6	3	9,9	3	28	14	8	5	29	12	3	14,1	15		
Rosice	32	26	21	13	9	30	10	20,1	26	7	7	12	10	21	5	8	10,0	7		
Rousínov	1	1	3	17	6	21	19	9,7	2	6	1	25	25	11	4	18	12,9	11		
Slavkov u Brna	24	14	10	4	4	12	29	13,9	9	10	1	11	27	15	6	6	10,9	9		
Strážnice	19	6	29	27	19	32	2	19,1	24	31	1	8	17	1	29	19	15,1	16		
Šlapanice	15	3	1	5	1	28	17	10,0	4	2	3	5	4	7	2	24	6,7	2		
Tišnov	29	23	5	11	10	29	11	16,9	16	25	15	24	22	25	8	14	19,0	28		
Velká nad Veličkou	23	16	20	30	23	16	23	21,6	31	23	1	4	14	9	31	26	15,4	18		
Velké Opatovice	20	24	32	14	29	20	29	24,0	32	11	14	14	8	22	24	30	17,6	22		
Veselí nad Moravou	28	9	23	26	27	7	5	17,9	18	8	1	9	12	8	30	4	10,3	8		
Vranov nad Dyjí	5	32	8	28	30	24	1	18,3	20	32	17	18	20	28	32	32	25,6	32		
Vyškov	10	25	17	6	15	19	24	16,6	14	18	10	23	28	18	13	15	17,9	25		
Znojmo	6	10	19	7	5	14	18	11,3	5	29	1	15	15	17	27	21	17,9	26		
Ždánice	4	12	24	21	20	22	28	18,7	23	20	1	10	7	6	19	25	12,6	10		
Židlochovice	3	4	6	9	8	3	20	7,6	1	4	1	7	1	10	3	7	4,7	1		

V postavení venkovských obvodů v oblasti **infrastruktury** byly určující ukazatele vybavenosti obcí a dostupnosti kraje či sídla správního obvodu. Nejpříznivější situace byla ve venkovských obvodech POU Židlochovice, Šlapanice, Kuřim, Břeclav, Hodonín a Hustopeče, naopak nejméně příznivá v obvodech POU Vranov nad Dyjí, Moravský Krumlov, Letovice, Miroslav a Tišnov. Pro prvenství obvodu Židlochovice byla rozhodující velmi dobrá dopravní dostupnost a vybavenost obcí plynem. Právě ukazatel dostupnosti sídla ORP byl limitující pro „až“ 2. místo v pořadí pro obvod Šlapanice.

Z uvedeného postavení venkovských obvodů ve 4 oblastech by se nabízelo sestavit celkové pořadí obvodů. Ovšem vzhledem k tomu, že výběr ukazatelů byl omezen, byla jim přiřazena stejná váha a bylo použito nejjednodušší metody hodnocení, bylo by zřejmě dané pořadí zavádějící. Ovšem obecně lze říci, že uvedený způsob hodnocení ukázal příznivější situaci venkovského prostoru v nejbližším okolí města Brna, následovaly venkovské oblasti v okolí velkých měst. Nejméně příznivá situace se jevila v okrajových částech na severu a jihozápadu území Jihomoravského kraje.

V hodnocení postavení venkovských obvodů v kraji byla jako kontrolní vyzkoušena i metoda použitá v analýze regionálních rozdílů. Byly převzaty a přepočteny váhy ukazatelů v jednotlivých oblastech (váhy ukazatelů v analýze byly stanoveny metodou párového srovnávání expertní metodou). Hodnotám každého ukazatele byly přiřazeny školní známky 1 až 5 (interval mezi maximální a minimální hodnotou byl rozdělen na 5 stejných intervalů) s přihlédnutím ke směru působení. Souhrnný ukazatel pro obvod v každé oblasti byl

určen jako suma součinu známky a váhy ukazatele s následným sestavením pořadí obvodů. Ovšem výsledné pořadí obvodů na předních či konečných místech žebříčku zjištěné kontrolní metodou se od původních hodnot prakticky nelišilo.

Další z možností jak zachytit rozdílnost venkovského prostoru je využití **kartogramů**. Kartogramy s údaji za jednotlivé obce Jihomoravského kraje jsou uvedeny na straně 85 až 88. Toto znázornění je velmi přehledné a umožňuje bez ohledu na hranice správních obvodů alespoň rámcově určit oblasti s rozdílnými hodnotami vybraných ukazatelů. Například na kartogramu s hustotou zalidnění jsou obce venkovského prostoru s nejvyššími hodnotami hustoty zalidnění v okolí města Brna, dále na severu kraje (obce u Velkých Opatovic) a na Hodonínsku – obce v okolí Veselí nad Moravou a Strážnice. Kartogram s indexem stáří ukazuje nejnižší hodnoty v obcích v okolí Hrušovan nad Jevišovkou a na východ od Znojma a nejvyšší hodnoty v obcích ležících po celé délce západní hranice kraje. Kartogram s podílem zemědělské půdy ukazuje nejvyšší hodnoty v obcích venkovského prostoru ležících jižně a východně od pomyslné spojnice mezi městy Znojmo a Vyškov.

Vcelku podobné jsou zobrazení na kartogramu se změnou počtu obyvatel mezi roky 2000 a 2008 a počtem dokončených bytů na 1 000 obyvatel za celé období. Nejvyšší hodnoty jsou v obou případech v obcích venkovského prostoru v okolí Brna a v okolí Znojma, nejnižší v obcích okolo Břeclavi a Hodonína. Na kartogramu s údaji o míře nezaměstnanosti jsou zřetelné nejvyšší hodnoty v oblasti venkovského prostoru na Znojemsku a Hodonínsku.